

به نام دوست...

کتاب شیراز

محمود مدبری

خواجهوی کرمانی

www.ketab.ir

مدیری، محمود، ۱۳۳۵ -	سرشناسه
خواجوی کرمانی / محمود مدبری.	عنوان و نام پدیدآور
شیراز: قلمکده: سازمان فرهنگی اجتماعی و ورزشی شهرداری شیراز، ۱۴۰۰.	مشخصات نشر
۱۱۵ ص.	مشخصات ظاهری
کتاب شیراز.	فروست
۳-۴-۶۲۳۳-۹۷۸-۶۰۰	شابک
فیبا	وضعیت فهرست نویسی
کتابنامه: ص. ۱۱۵-۱۰۹.	یادداشت
خواجوی کرمانی، محمود بن علی، ۷۵۳-۸۹۱ ق.	موضوع
Khajuyeh Kermani, Mahmud ben Ali	موضوع
شاعران ایرانی — قرن ۸ ق — سرگذشتنامه	موضوع
Poets, Iranian — ۱۴th century — Biography	موضوع
شعر فارسی — قرن ۸ ق.	موضوع
Persian poetry — 14th century	موضوع
سازمان فرهنگی اجتماعی و ورزشی شهرداری شیراز	شناسه افزوده
PIR ۵۴۶۵	رده بندی کنگره
۸۱۶۱/۳۲	رده بندی دیویی
۸۴۳۲۴۶۶	شماره کتابشناسی ملی
فیبا	اطلاعات رکورد کتابشناختی

نشر قلمکده

با سپاس از دکتر مرتضی جعفری

معاون فرهنگی، اجتماعی و ورزشی شهرداری شیراز

کتاب شیراز
خواجوی کرمانی
محمود مدبری

ناشر: قلمکده و سازمان فرهنگی، اجتماعی و ورزشی شهرداری شیراز

چاپ نخست: ۱۴۰۰

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

حروفچین و صفحه آرا: سمیرا چناری

طراح جلد: باسم الرسام

لیتوگرافی و چاپ: واصف

شیراز، صندوق پستی: ۷۱۹۵۵-۸۳۱

فهرست مطالب

عنوان..... صفحه

سخن نخست	۶
مقدمه	۱۰
تخلص خواجه	۱۱

فصل اول: سرگذشت

زندگینامه	۱۶
خاندان خواجه	۱۹
القاب خواجه	۱۹
زمان ولادت	۲۲
سفرهای خواجه	۲۶
اتهام دزدی و جاسوسی	۲۷
سال وفات	۲۹

فصل دوم: خواجه و شاعران

خواجه و شاعران	۳۲
خواجهی کرمانی؛ سعدی و حافظ شیرازی	۴۱

فصل سوم: اندیشه شاعر

مرشدان خواجه	۵۲
ممدوحان خواجه	۵۸
مذهب خواجه	۵۹
شعر خواجه و سبک آن	۶۱
کنگره خواجهی کرمانی	۷۰
نسخه خطی دیوان خواجه	۷۱

سخن نخست

بررسی تاریخچه غزل در ادب فارسی، بیانگر تحولات بزرگ و درخور توجهی در ساختار و درون‌مایه این نوع غنایی است که در دوران مختلف با رویکرد خاص فرهنگی و زمانی مورد اقبال شاعران قرار گرفته و در اشعارشان به توجه به سه سطح زبانی، ادبی و فکری نمود یافته و مورد اقبال و یا استقبال و تقلید شاعران پس از آنها واقع شده است؛ به گونه‌ای که گاه برخی از این شاعران ترافسته‌اند بنیانگذار مکتب فکری و یا سبکی خاص در این زمینه شوند؛ چنان‌که می‌توان این امر را در اشعار خواجهی کرمانی مشاهده نمود.

شعر فارسی در گذار از قرن هفتم به هشتم دو راه متفاوت پیمود: یکی به روال سنتی ادامه داد؛ در آن ادامه توصیف خاکسارانه و با سوز و گداز را به شیوه کمابیش پیشین می‌یابیم؛ چنان‌که شعر سعدی، سیف فرغانی و به‌طور عمده سلمان ساوجی در قرن هشتم نماینده این گرایش است. گرایش دیگر در سروده‌های شاعرانی همچون خواجه کرمانی، عماد فقیه و جهان ملک‌خاتون است که در شعر حافظ دنبال شد. از میان این شاعران، شعر خواجه برخوردار از چنان ویژگی‌هایی است که

می‌تواند به عنوان پیشاهنگ طرز سخن شعر غنایی قرن هشتم به شمار آید. نگاهی به غزل‌های این شاعر ما را به نکاتی رهنمون می‌کند که هنرش را از آن شاعران قرن پیشین متمایز می‌کند؛ نکاتی چون: کاهش توصیف خاکسارانهٔ معشوق و اظهار لابه، زاری و یا گلایهٔ مکرر و نیز توصیف کم‌هیجان عشق، دوری از معشوق و غم زندگی و تلقی این حالت‌ها به عنوان امر طبیعی و ناگزیر در زندگانی آدمی و نیز وصف عشق، چونان موهبتی انسانی و ستایش آن به‌رغم مسائل و دشواری‌هایی که عشق به همراه دارد.

در پرتو چنین جهان‌نگری در شعر خواجهی کرمانی است که ما در این قرن با طرز سخنی آشنا می‌شویم که از شاعران پیشین متفاوت است. چکیده و جوهر این طرز سخن در آن است که از تفصیل کلام در باب یک موضوع یا نکته پرهیز دارد؛ سعی‌اش بر آن نیست که کیفیت یا خاصیتی پوشیده مانده را به حتم بازتابی کند، شاید بدین سبب که موضوع‌ها و اندیشه‌هایی که به‌وصف می‌گیرد، اغلب با پیشینه و شناخته شده و شاعر آن را وصف نمی‌کند، اغلب به‌اشعار، کنایه و دلالتی سربسته بر آنها بسنده می‌کند. در این طرز سخن، امور و پدیده‌های آشنا بار دیگر تأمل می‌شوند و با بازنگری به صفات یا ارزش‌هایشان، جایگاه دیگری در متن و در ذهن پیدا می‌کنند.

او این همه را در قالب زبانی و بیانی دلنشین و قابل درک بیان می‌کند؛ شاعری که شعرش به زبان مردم نزدیک است و این مسئله نشان می‌دهد که با توده مردم الفت داشته و با آنها می‌زیسته است.

در جای‌جای اشعارش از تمام عناصر خیال با مهارت و زیبایی بهرهٔ وافر برده است. غزل‌هایش آهنگین است و سجع و جناس بر آهنگ غزل‌ها افزوده و بر آنها، شور و سوزی عاشقانه حاکم نموده است.